

A88/19 CO:2084117

18 juli 1988.

GEEN OOSTEUROPESE KOERSWIJZIGING NA MOSKOUSE PARTIJCONFERENTIE

De van 28 juni tot en met 1 juli in Moskou gehouden 19e partijconferentie is in Oost-Europa met grote belangstelling gevolgd. De aandacht van de verschillende Oosteuropese regimes ging daarbij vooral uit naar de gevolgen voor de politieke en economische experimenten in de Sovjet-Unie, die op termijn ook van invloed kunnen zijn op de politieke en economische besluitvorming in de Oosteuropese hoofdsteden. Vooral nog lijken de machthebbers in Oost-Europa in wat zich te Moskou afspeelde geen aanleiding te hebben gezien om hun houding tegenover de door GORBACHEV nagestreefde glasnost en perestrojka te wijzigen. Gelet op de uitkomsten van de conferentie ontbreekt daartoe ook de noodzaak. Indien de hervormingspolitiek van de CPSU-leider tijdens de vierdaagse partijmarathon averij had opgelopen, zouden met name de veranderingsgezinde krachten in Warschau en Boedapest hun hervormingsdrang hebben moeten intomen en hadden de conservatieven in de partijleidingen te Oost-Berlijn en Praag zich ongetwijfeld gesterkt gevoeld in hun gereserveerde houding tegenover de ontwikkelingen in de USSR. GORBACHEV heeft echter van de partijconferentie steun voor zijn hervormingsvoorstellen gekregen en lijkt daarmee over een ruimer mandaat te beschikken om zijn plannen door de beleidsbepalende organen van de CPSU te loodsen. Of daarmee het succes van zijn hervormingspolitiek is gegarandeerd, moet nog blijken. Zelfs als het nog deze maand te houden CC/CPSU-plenum de tijdens de partijconferentie aangenomen resoluties overneemt, moet er nog een lange weg worden afgelegd voordat de hervormingen in de praktijk gestalte krijgen.

Voor de Oosteuropese leiders blijft daarom nog voldoende tijd en speelruimte over om passende oplossingen te zoeken voor de problemen in eigen land. Het daarbij gekozen scenario is in het recente verleden steeds bepalend geweest voor de beoordeling van het hervormingsproces in de Sovjet-Unie en tegen dezelfde achtergrond is in de officiële media van de verschillende Oosteuropese landen ook de partijconferentie te Moskou besproken of vrijwel doodgezwegen.

Dit laatste geschiedde in Roemenie, waar partijleider CEAUSESCU door een rigoreus bezuinigingsbeleid een snelle sanering van de buitenlandse schuldenlast nastreeft. Hierbij is geen ruimte voor meer openheid, economische stroomlijning, en het op beperkte schaal stimuleren van marktelementen en prive-initiatief, zoals GORBACHEV in de USSR bepleit. Het Roemeense partijblad Scinteia en Radio-Boekarest hebben de 19e partijconferentie te Moskou, waarbij ook over deze zaken werd gediscussieerd, dan ook vrijwel genegeerd.

De media in het zuidelijke buurland Bulgarije betoonden zich daarentegen enthousiast over het gebeuren in Moskou en prezen GORBACHEV voor zijn "resoluut, overtuigend, met leninistische moed en wijsheid" naar voren gebrachte voorstellen. Grote waardering voor de herstructureringsplannen van de CPSU-leider wordt in Sofia echter al geruime tijd als het beste middel gezien om de Sovjetrussische kritiek op de povere Bulgaarse bijdrage in COMECON-verband enigszins te bezweren en aan een ingrijpende hervorming van de eigen economie te ontsnappen.

Omvangrijke hervormingen worden door de partijleidingen in Boedapest en Warschau daarentegen wel als de remedie gezien om het hoofd te bieden aan de economische problemen waarmee zij geconfronteerd worden. De media in Hongarije en Polen hebben dan ook veel aandacht besteed aan de 19e partijconferentie, waarvan de resultaten geïnterpreteerd werden als een groen licht voor de eigen hervormingspogingen, hoezeer die in beide landen in aard en tempo overigens van elkaar verschillen.

Ook in de pers van de CSSR is de conferentie in Moskou op de voet gevolgd. Praag heeft sinds het aantreden van de nieuwe partijleider JAKES de bereidheid tot een voorzichtige herstructurering getoond, zonder evenwel herinnerd te willen worden aan het "socialisme met een menselijk gezicht" van 1968. Juist omdat de huidige Tsjechoslowaakse leiding haar legitimiteit ontleend aan de Warschaupakt-inval, waarmee de Praagse Lente twintig jaar geleden in de kiem werd gesmoord, is JAKES er veel aan gelegen om duidelijk te maken, dat de recente ontwikkelingen in de USSR geen breuk vormen met het verleden.

"Continuïteit" is daarom het sleutelwoord, waarmee de Tsjechoslowaakse pers de bijeenkomst in Moskou heeft omschreven, waarbij werd benadrukt dat GORBACHEV voortbouwt op een basis, die nog onder BREZJNEV werd gelegd. Hierbij wordt voorbijgegaan aan het feit, dat het Kremlin deze zienswijze niet deelt.

In de DDR wordt de noodzaak tot vergaande hervormingen niet ingezien, te meer omdat de eigen economie naar Oostblokverhoudingen uitstekend draait. Met name het partijblad Neues Deutschland heeft in eerste instantie veel kopij aan de 19e partijconferentie te Moskou gewijd, maar na afloop van het gebeuren ook benadrukt dat elke communistische partij de taak heeft "in volle verantwoordelijkheid voor haar volk oplossingen te vinden die afgestemd zijn op de concrete nationale omstandigheden en vereisten". Hiermee werd op beleefde wijze aangesloten op de fameuze uitspraak van de Oostduitse partij-ideoloog Kurt HAGER, die vorig jaar stelde, dat "men zelf niet met de schoonmaak hoeft te beginnen, als de buurman een nieuw behang tegen de muur plakt".

Dit laatste lijkt GORBACHEV van zijn Oosteuropese bondgenoten voorlopig niet te willen eisen. Tijdens zijn bezoek aan Polen ondertekende de CPSU-leider op 14 juli jl. een gemeenschappelijke verklaring, waarin wordt erkend dat elk socialistisch land recht heeft op zijn "eigen weg" naar het socialisme en dat niemand "de absolute waarheid" over het socialisme in pacht heeft. De Oosteuropese machthebbers lijken hiermee de vrijheid te hebben om eigen oplossingen voor hun specifieke problemen te zoeken. Hoe lang deze relatieve zelfstandigheid kan worden volgehouden, is op dit moment allesbehalve duidelijk. Als het hervormingsproces in de USSR vruchten afwerpt, mag niet uitgesloten worden dat het Kremlin alsnog de behoefte gaat voelen om aan te geven wat haar niet de enige, maar wel de betere methode lijkt om het socialisme uit te bouwen. Met name die Oosteuropese landen, die in COMECON-verband zwaar op Sovjetrussische steun leunen en dus een belasting voor de economie van de USSR vormen, kunnen dan alsnog onder druk gezet worden om het voorbeeld van GORBACHEV na te volgen.